

2063

۵۵۵

۱

۳۶۸

برسکان کتاب

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

www.ketab.ir

مرتضی، سیدمحسن، ۱۳۶۵ -

تلفیح مصنوعی در آینه فقه / سیدمحسن مرتضوی، - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۸.
۳۶۸ ص - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۶۹۷) (فقه و حقوق: ۳۹۲، فقه استدلالی و نظری؛

۲۰۲)

ISBN 978-964-09-2009-1

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۳۵۳] - ۳۶۷: همچنین به صورت زیرنویس.

۱. تلفیح مصنوعی انسان (فقه). ۲. تلفیح مصنوعی انسان - فتاها. ۳. انسان -
زیید علی - جنبه های مذهبی - اسلام. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه
بوستان کتاب. ب. عنوان.

۲۹۷ / ۳۷۹

م ۲ / ۱۹۸ / ۶ BP

شماره کتاب شناسی ملی: ۵۵۵۹۷۵۹

۳۹۸

موضوع: فقه استدلالی و نظری: ۲۰۲ (فقه و حقوق: ۳۹۲)

گروه مخاطب: - تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۶۹۷

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۰۰۶

در آینه فقه ۵

تلقیح مصنوعی در آینه فقه

سید حسن مرتضوی

www.ketab.ir
۱۳۹۸

تلفیح مصنوعی در آینه فقه

- نویسنده: سیدمحسن مرتضوی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ اول / ۱۳۹۸ • شمارگان: ۵۰۰ • بها: ۵۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفابیه)، ص پ ۹۱۷ / ۱۸۵ • تلفن: ۰۷۷ ۳۷۷۴۲۱۵ • نمابر: ۳۷۷۴۲۱۵۴ • تلفن پخش: ۳۷۷۴۴۲۶

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وسال و فلسطین، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۸

❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی، قم، خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۴۷۲

❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی، قم، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷

❖ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نشر نیابان، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۰۰۰۵ و ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: [E-mail:info@bustaneketab.com](mailto:info@bustaneketab.com)

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: v.bustaneketab.com

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سرویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: زهرا صفری
- اصلاحات حروف‌نگاری: طاهره احسنی‌هما و منا جمیل‌پور • صفحه‌آرایی: سکینه ملازاده و احمد مؤتمنی
- نمونه‌خوانی: مهدی سهرابی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌منش
- مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: فریدالدین ملایی
- اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی
- رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

پیش‌گفتار ۱۳

بخش اول

بررسی حکم تکلیفی صور مختلف تلقیح مصنوعی

فصل اول: کلیات و موضوع‌شناسی ۱۹

ناباروری (Infertility) ۲۲

تلقیح مصنوعی ۲۳

تلقیح در لغت ۲۴

تاریخچه تلقیح مصنوعی ۲۶

تلقیح مصنوعی در ایران ۳۰

انواع تلقیح مصنوعی ۳۲

الف) تلقیح داخل رحمی (IUI) ۳۲

اهدا و تزریق اسپرم ۳۳

اهدای تخمک ۳۴

- ۳۴ (ب) تلقیح خارج رحمی (IVF).....
- ۳۷ فصل دوم: حکم شرعی صور تلقیح داخل رحمی.....
- ۳۷ صورت اول: تلقیح اسپرم شوهر با تخمک همسرش.....
- ۳۸ صورت دوم: تلقیح اسپرم شوهر بعد از مرگ او.....
- ۴۲ صورت سوم: تزریق و اهدای اسپرم مرد بیگانه به رحم زن.....
- ۴۳ دلیل اول: آیات شریفه.....
- ۴۳ آیه اول:.....
- ۴۴ مناقشه در استدلال به آیه شریفه.....
- ۴۹ بررسی روایات سه گانه در تفسیر آیه سوره مبارکه نور.....
- ۵۳ آیه سوم:.....
- ۵۴ مناقشه در استدلال به آیه.....
- ۵۵ آیه سوم:.....
- ۵۶ مناقشه در استدلال به آیه.....
- ۵۸ آیه چهارم:.....
- ۵۹ مناقشه در استدلال آیه.....
- ۶۲ دلیل دوم: روایات.....
- ۶۲ روایت اول: معتبره علی بن سالم.....
- ۶۳ مناقشه در استدلال به روایت.....
- ۶۹ روایت دوم: روایت سلیمان بن داود.....
- ۶۹ مناقشه در استدلال به روایت.....
- ۷۲ روایت سوم: روایت اسحاق بن عمار.....
- ۷۳ مناقشه در استدلال به روایت.....

۷۵	روایت چهارم: روایت کتاب اشعیاث
۷۶	مناقشه در استدلال به روایت
۷۷	روایت پنجم: روایت معلی بن خنیس
۷۸	دلیل سوم: ارتکاز متشرعه
۸۰	دلیل چهارم: کشف مذاق شارع
۸۲	دلیل پنجم: مقتضای اصل عملی
۸۶	روایات مورد استدلال
۸۶	۱. صحیحۃ شعب حدّاد
۸۷	مناقشه در استدلال به روایت
۸۹	۲. خبر علاء بن سیاه
۹۱	مناقشه در استدلال به روایت
۹۲	۳. موثقه مسعدة بن زیاد
۹۲	مناقشه در استدلال به روایت
۹۴	۴. صحیحۃ ابی بصیر
۹۵	مناقشه در استدلال به روایت
۹۶	۵. معتبره ابی بصیر
۹۷	مناقشه در استدلال به روایت
۹۷	روایات دال بر عدم احتیاط در باب فروج
۱۰۲	بررسی احتمالات و تفاسیل دیگر در صورت سوم تلقیح داخل رحم
۱۰۲	تفصیل اول:
۱۱۲	تفصیل دوم:
۱۱۴	تفصیل سوم:

- ۱۱۶..... صورت چهارم: اهدای تخمک
- ۱۱۷..... وجه اول
- ۱۱۷..... اشکال در وجه اول
- ۱۱۸..... وجه دوم
- ۱۱۸..... اشکال در وجه دوم
- ۱۱۹..... وجه سوم
- ۱۱۹..... اشکال در وجه سوم
- ۱۲۰..... صورت پنجم: استفاده از رحم حیوان
- ۱۲۱..... صورت ششم: اخذ تخمک از حیوانات
- ۱۲۲..... صورت هفتم: اخذ اسپرم از حیوانات
- ۱۲۳..... صورت هشتم: اخذ تخمک از زن و قراردادن در رحم حیوان
- ۱۲۵..... صورت نهم: قراردادن اسپرم حیوان در رحم حیوان دیگر
- ۱۲۵..... صورت دهم: اخذ اسپرم یا تخمک از نباتات
- ۱۳۰..... نظرات فقها و مراجع معظم تقلید در صور تلقیح داخل رحمی
- ۱۳۰..... الف) تلقیح نطفهٔ مرد با همسر خودش
- ۱۳۳..... ب) اسپرم‌گیری از شوهر بعد از وفات او
- ۱۳۵..... ج) اسپرم‌گیری از مرد اجنبی و تلقیح داخل رحمی
- ۱۳۹..... د) تخمک‌گیری از زن دیگر و تلقیح داخل یا خارج رحمی
- ۱۴۲..... فصل سوم: حکم شرعی تلقیح و ترکیب اسپرم و تخمک در خارج رحم و...
- ۱۴۲..... صورت اول
- ۱۴۳..... صورت دوم
- ۱۴۳..... صورت سوم (رحم جایگزین)

۱۴۵	تاریخچه مختصر روش رحم جایگزین
۱۴۷	مناقشه در استدلال قائلین به جواز
۱۴۹	صورت چهارم
۱۴۹	صورت پنجم
۱۵۰	صورت ششم
۱۵۰	صورت هفتم
۱۵۰	صورت هشتم
۱۵۱	صورت نهم
۱۵۱	صورت دهم
۱۵۱	صورت یازدهم
۱۵۱	صورت دوازدهم
۱۵۲	صورت سیزدهم
۱۵۲	صورت چهاردهم
۱۵۲	صورت پانزدهم
۱۵۳	صورت شانزدهم
۱۵۳	صورت هفدهم
۱۵۳	صورت هجدهم
۱۵۳	صورت نوزدهم
۱۵۴	صورت بیستم
۱۵۴	نظرات فقها و مراجع معظم تقلید در مورد روش رحم جایگزین
۱۵۸	فصل چهارم: حکم شرعی صور تلقیح اسپرم و تخمک در خارج رحم و...
۱۵۹	صورت اول

۱۵۹	صورت دوم
۱۶۱	صورت سوم
۱۶۲	صورت چهارم
۱۶۲	نظرات فقها و مراجع معظم تقلید درباره تلقیح در خارج رحم و ...
۱۶۵	نظرات برخی فقها و مجامع فقهی اهل سنت، درباره حکم تکلیفی تلقیح مصنوعی
۱۷۳	دیدگاه‌های ادیان دیگر درباره تلقیح مصنوعی

بخش دوم

بررسی احکام مرتبط با تلقیح مصنوعی

۱۸۱	فصل اول: بررسی احکام نسب و ملحقات آن
۱۸۳	انتساب از ناحیه پدر
۱۹۴	انتساب از ناحیه مادر
۲۱۲	فرزندخواندگی
۲۱۶	ارت بردن طفل متولدشده از راه تلقیح مصنوعی
۲۱۹	حکم مادر رضاعی شدن زن صاحب‌رحم یا صاحب‌حسبک برای طفل ...
۲۲۲	فصل دوم: بررسی ثبوت عدّه در موارد تلقیح مصنوعی
۲۲۲	صورت اول: بررسی حکم عدّه زن شوهردار
۲۳۸	صورت دوم: زن غیرمتزوجه و مجرد
۲۴۰	صورت سوم: زن در عدّه باشد و تلقیح مصنوعی صورت بگیرد
۲۴۲	نظرات برخی فقها و مراجع عظام تقلید در رابطه با حکم عدّه
۲۴۴	فصل سوم: بررسی حکم نفقه حامل در صور مختلف تلقیح مصنوعی
۲۴۴	صورت اول

۲۴۸	صورت دوم
۲۵۱	صورت سوم
۲۵۲	صورت چهارم
۲۵۵	صورت پنجم
۲۵۶	فصل چهارم: بررسی حکم اسقاط و ازبین بردن نطفه و جنین و ثبوت دینه
۲۵۶	صورت اول
۲۶۳	صورت دوم
۲۶۴	صورت سوم
۲۶۴	صورت چهارم
۲۶۵	فصل پنجم: معاملات مرتبط با تلقیح مصنوعی
۲۶۵	الف) خرید و فروش اسپرم
۲۷۰	ب) خرید و فروش تخمک
۲۷۱	ج) اجاره رحم
۲۷۷	مقام اول: بررسی شروط صحت اجاره در مواردی که تلقیح مصنوعی جایز بود
۲۹۳	مقام دوم: شروط صحت اجاره در مواردی که حکم بررسی تلقیح حرامت بود
۳۰۲	نظرات فقها و مراجع عظام تقلید درباره صحت و بطلان قرارداد اجاره رحم
۳۰۵	خاتمه
۳۰۵	تنبیه اول: بررسی ثبوت حق استیلااد برای شوهر
۳۱۱	تنبیه دوم: پیوند اعضای تناسلی بدن
۳۱۸	نظرات مراجع معظم تقلید
۳۲۰	تنبیه سوم: مجوزات معاینات پزشکی مشتمل بر امور حرام
۳۲۱	ادله حرمت نگاه به بدن نامحرم

۳۲۲	ادله حرمت مس و لمس بدن نامحرم
۳۲۳	ادله حرمت نظر به عورت دیگران
۳۲۵	عناوین مجوزه
۳۲۵	۱. عنوان حرج و مشقت
۳۲۸	۲. عنوان ضرر
۳۲۹	۳. اضطرار و ضرورت
۳۳۵	۴. حاجت
۳۳۹	۵. عنوان (ما غلب الله علیه)، (امر غیر اختیاری)
۳۴۱	نظرات فقها و مراجع معظم تقلید
۳۴۵	نمایه اعلام
۳۵۳	کتابنامه

پیش‌گفتار

سپاس بی‌شمار برورنگار حکیم و مهربانی را که توفیق تحقیق و نگارش این نوشتار را فراهم آورد و درود و سلام بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام که راه تعالیم و تفقه در احکام و قوانین دین مبین اسلام را به همه رهپویان نشان دادند.

از جمله وظایف خطیر فقه پویا و علمی شیعه، پاسخ‌دادن به مسائل نوپیدا و موضوعات جدیدی است که جامعه اسلامی به آن نیاز پیدا کرده است و عالمان و فقیهان شیعه نیز همواره در اعصار مختلف با تلاش‌های علمی و مجاهدت‌های خستگی‌ناپذیر خود، به این مهم پرداخته‌اند.

یکی از مسائل جدید و نوظهور در حوزه مسائل پزشکی، تلقیح مصنوعی و روش‌های نوین باروری است.

تمایل بشر برای بهره‌مندی از نعمت فرزند، انکارناپذیر است و هر انسانی ذاتاً در جست‌وجوی داشتن فرزندی است که به او دل‌بستگی داشته باشد و خود را در وی دریابد، و بدین ترتیب تداوم نسل و حیات قوام پذیرد.

از دیرباز تولیدمثل یکی از آمال و خواسته‌های طبیعی بشر بوده است و

یکی از نگرانی‌ها و دغدغه‌هایی که همواره در طول تاریخ، بر زندگی شخصی و اجتماعی آدمیان تأثیر گذاشته، ناتوانی‌های جنسی و عدم امکان باروری زنان و مردان بوده و در قرن‌های متمادی، انسان‌های بسیاری به دلیل عدم قدرت باروری، این آرزو را با خود به گور برده‌اند و نسلشان منقرض شده است.

ناباروری، عدم وقوع حاملگی یک زن در عرض یک سال زندگی زناشویی، با وجود مقاربت مرتب و استفاده نکردن زوجین از روش‌های جلوگیری از باربارداری است.

عقیم بودن و ناباروری همواره به صورت یک رنج و گرفتاری سخت در زندگی جلوه‌گری شود، نجی که همه همسران از آن می‌گریزند و مایل نیستند شاهد این قلمه دردناک در زندگی خویشان باشند. ۱۰ تا ۱۵ درصد زوج‌ها با این مشکل مواجه هستند.

ناباروری، یکی از بحران‌های اجتماعی است که می‌تواند کانون گرم خانواده را متلاشی کند. طبیعی است که در چنین وضعیتی اگر راه نجاتی پیدا شود، همه بدان سو روی خواهند آورد و به سمتش خواهند رفت. تلقیح مصنوعی، پدیده‌ای است نوین که می‌تواند موانع بارداری را مرتفع و در تولید نسل به زوجین کمک کند.

امروزه تلقیح مصنوعی و روش‌های نوین باروری، یکی از رایج‌ترین روش‌ها برای درمان ناباروری می‌باشد و به همین منظور امروزه در مراکز درمان ناباروری در شهرها به چشم می‌خورد، که با استفاده از روش‌هایی چون اهدای اسپرم، اهدای تخمک و رحم جایگزین، اقدام به باروری زوجین نابارور می‌کنند.

از این جهت، تلقیح مصنوعی نیاز به بحث همه‌جانبه، موضوع‌شناسی و بررسی احکام تکلیفی و وضعی مرتبط با خود را دارد که در این نوشتار کوشیده‌ایم با استفاده از منابع دست‌آوردی و فقهی، مباحث استدلالی و اجتهادی درباره این موضوع را به تفصیل مطرح کنیم.

این کتاب در دو بخش و یک خاتمه تنظیم شده است:

در بخش نخست، مباحث کلیات و موضوع‌شناسی، بررسی حکم تکلیفی صور مختلف تلقیح داخل رحمی و خارج رحمی و رحم جایگزین مطرح شده است.

در بخش دوم نیز احکام مرتبط با تلقیح مصنوعی، همچون بحث نسب، ثبوت عدّه، حکم نفقهٔ حائل، حکم استنطاق و ازبین‌بردن نطفه و معاملات مرتبط با تلقیح ارائه شده است. در ادامه هم موضوعاتی مانند پیوند اعضای تناسلی بدن، مجوزات معاینات پزشکی، حق استیلاد از طرق غیرمتعارف برای شوهر، مورد بحث و کشف واقع شده است.

بر خود لازم می‌دانم از استاد معظم، اندیشمند و دانشمند فرزانه، حضرت حجة الاسلام و المسلمین آقای حاج شیخ حسن شوپایی جویباری (دامت برکاته) که در تدوین این کتاب از درس خارج فقه مسائل مستحدثه و ارشادها و راهنمایی‌های ایشان بهره‌ها برده‌ام تشکر و قدردانی کنم.

هم‌چنین از جدّ معظم، فقیه عالی‌قدر حضرت آیة‌الله آقای حاج سیدحسن مرتضوی (دام ظلّه الوارف) و والد معزز، حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج سیدعبداله‌ادی مرتضوی (دام عزّه) که همواره در تدریس و تألیف، مشوّق و پشتیبان حقیر بوده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنم و

از حضرت احدیت، سلامتی و طول عمر با عزتشان را خواستارم.
«تلقیح مصنوعی در آینه فقه»، پنجمین کتاب از مجموعه مسائل
مستحدثة پزشکی است که بعد از «کالبدشکافی»، «پیوند اعضا و مرگ
مغزی»، «شبیه‌سازی انسان» و «قتل از روی ترحم، اتانازی»، به زیور
چاپ آراسته شده است. بحمدالله این مجموعه مورد استقبال مراجع معظم
تقلید، علما و فضلاء حوزه، اساتید و پژوهشگران دانشگاه، مخصوصاً
جامعه محترم پزشکی قرار گرفت. از همه بزرگوارانی که با ارائه
بشکافنده‌ها و نظرات خود، حقیر را مورد لطف و محبت قرار داده‌اند
سپاس‌گزاری می‌کنم.

هم‌چنین از دست‌اندرکاران فهیم مؤسسه بوستان کتاب، مرکز چاپ و
نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم برای آماده‌سازی و چاپ این
کتاب متشکرم.

این اثر ناقابل را به ساحت مقدس و نورانی شهیده راه ولایت، عصمة‌الله
الکبری، أم الأئمة النجباء، سیده نساء العالمین، وارث علوم انبیا و اولیای
الهی و اسوه همه کمالات و خوبی‌ها، حضرت فاطمه زهرا علیها السلام تقدیم
می‌کنم.

(وما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب)